

Konsten att bekräfta det självklara

Av Bengt-Åke Wennberg

Karl Ydén försvarade den 6:e november sin avhandling ”Kriget och karriärsystemet. Försvarsmaktens organiserande i fred.” på Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet. Att avhandlingen var av hög kvalitet och synnerligen intressant rådde det inget tvivel om. En mängd prominenta professorer och andra akademiker såväl som representanter för Försvarsmakten var närvarande. Samma dag som avhandlingen försvarades så publicerade Mats Alvesson. Professor och organisationsforskare vid Lunds Universitet tillsammans med Karl Ydén en mot försvaret starkt kritisk artikel på DN Debatt. ”Karriärstyrda officerare skapar inkompetent försvar.”

Avhandlingen knyter i hög grad an till två av Forskarbyns teman – tema 1 och tema 9 – men också till tanken på praktikerdriven forskning. Det sägs ofta i forskningsdiskussionen att syftet med att stödja Sveriges forskning är att stärka vår innovationskraft. Forskningen skall komma fram till något revolutionerande nytt som kommer att förändra världen. Men på samma sätt som inom Försvarsmakten fungerar den akademiska karriärgången främst som ett sätt att bevara systemet och de enskilda befattningshavarnas positioner. Det är inte alltid lika effektivt när det gäller att kvalificera befolkningen och sprida annorlunda och bättre kunskap om världen.

Karl Ydéns avhandling bidrar inte med något okänt och nytt. Den bekräftar sådant som de flesta praktiker redan innerst inne vet men som de inte ges tillåtelse att uttala eller ta hänsyn till i sin yrkesutövning. Genom denna blockering blir de frustrerade och tvingas ”gå på ackord med sig själva”. Karl Ydén gör det som Michel Foucault beskriver som ”fearless speech” eller parrhesia.

Han klargör utan minsta tvivel att Försvarsmakten så som man beskriver i artikeln fungerar mer som ett gigantiskt karriärsystem för dem som hör till den snarare än att den har förmåga att värna vårt land. Att detta stämmer konstaterar också försvarsminister Sven Tolgfors i en efterföljande artikel på DN Debatt.

Karl Ydéns och Mats Alvessons konstateranden är ingen överraskning för de i Försvarsmaktens angelägenheter initierade. Bristerna har påpekats om och om igen i oli-

ka promemorior och debattinlägg under senare år men de åtgärder som vidtagits har saknat någon mer betydande effekt på detta. Mats Alvesson beskriver samma sak när det gäller den offentliga sektorn och den akademiska världen i sin bok "Tomhetens Triumf".

Deras inblickar är naturligtvis större än våra. Vi har främst mött de som deltar i utbildningen av officerare och soldater. De har länge varit tveksamma till uttalanden om att verksamheten är av den höga kvalitet som Tolgfors inleder sin artikel med att påstå. Karl Ydén påpekar i samband med utbildningsfrågan det självklara faktum att hela verksamheten bara kan övas "på låtsas".

Visst finns det organisatoriskt "skarpa lägen" men det som nu växer fram som en nödvändighet för svenska medborgare, spoldater, officerare och ledningspersoner är behovet av våldsanvändning. Att våldföra sig på andra människor och riskera att de våldför sig på en själv är något annat än att springa runt och skjuta med skarp ammunition på övningsfältet. Det är något annat än att administrera en verksamhet som kanske skall sättas in i framtiden. Det är något annat än de moraliska dilemman som kan uppstå vid behovet att använda våld för att skydda svenska nationen.

När det kommer till att svenska soldater engageras för att stödja USA i kriget mot terrorismen – vilket Obama antagligen kommer att begära – är detta något annat. Våldslogiken – det som Karl Ydén kallar konfliktlogiken – grundar sig inte i organisationsanalyser och strategiska bedömningar. Huvudfrågan är om man vill stå som den som medvetet våldfört sig på andra. Detta är problematiskt i vilken situation detta än inträffar. Huvudfrågan är också hur man hanterar att andra hatar en själv och vill en ont. Att kalla sig fredsmäklare hjälper föga.

När det gäller den administrativa sidan av denna allvarliga sak pekar Karl Ydén på det fenomen som kallas "särkoppling". Särkoppling motsvarar det psykologiska fenomenet förnekelse. Särkoppling innebär att olika åtgärder och organisatoriska ingrepp inte syftar till att göra verksamheten mer effektiv eller anpassa sig till omvärlden. De är snarare försök att "göra ett gott intryck" utan att behöva göra det som är obehagligt. Detta är således en politisk strategi för att skapa "gillande" i omvärlden. Den leder enligt Ydén till en ständigt växande klyfta mellan den praktik som medarbetare anser behöver tillämpas i vardagen och den bild som ledningen vill förmedla utåt.

Ydén använder sig som exempel de kränkningar under utbildningen som inträffade på amfibieregementet i Göteborg och där värnpliktiga på olika sätt förnedrades i disci-

plinerande syfte. Ett aktuellt och av Mattias Gardell väl undersökt exempel på samma sak är tortyrens återkomst. Han visar att den tidigare Bushadministrationen i USA legitimerade hanterade frågan om förhörsmetoder som kunde uppfattas som tortyr på liknande sätt. Man skrev om lagar och frångick konventioner för att undgå att kopplas samman med de förhörsmetoder och den behandling av fångar som praktiserade på fältet. Det intressanta här är att det inte handlar om ”nytta”. Vad det verkar handla om är en makt demonstration som kan utövas på dem som kan betraktas som underlägsna.

Särkoppling kan också kallas ”hyckleri” – det vill säga att man säger ett – som om världen tror gäller – men gör något annat. Hyckleri medför att alla utanför verksamheten orienterar sig på ett visst sätt medan de som känner till verksamheten inifrån kan agera annorlunda och därigenom säkra sina egna positioner. Hyckleri och särkoppling gör det också möjligt att syna och kritisera andra medan man ser till att andra inte kan syna och kritisera en själv.

Ovanstående mekanismer är en naturlig men oönskad funktion av det sociala systemets autopoiesis – det vill säga systemets förmåga att återskapa sig självt. Att karrärsystemet bevarar strukturer från det så kallade förrådsställda försvaret och därmed skapar ett inkompetent försvar när det gäller modern insatsberedskap är därför inget att förundra sig över. Att man riskerar att detta händer har man vetat länge och mekanismerna är välkända. Problemet är att man inte vet hur de skall hanteras. Karl Ydén ger inga tips om detta i sin avhandling. Men anger att dessa kanske kommer i en framtida forskningsinsats.

Intressant med Karl Ydéns avhandling är emellertid att ovanstående vanmakt och insikt nu inte längre kan döljas eller gömmas undan i retorikens vindlingar. Ydéns avhandling gör det tydligt att pratet – så som det förs i dag – egentligen är till för att dölja oförmågan. Kejsaren är naken. Kanske kan Ydéns utomordentligt tydliga och kraftfulla påpekanden och det stöd han tycks få i akademien göra att forskningen kan vridas mot andra mer praktiska sidor av organisatoriska fenomen och att nya vindar därigenom kan börja blåsa inom Försvarmakten.